

10 Rialtacht íocaíochtaí leasa shóisialaigh

10.1 Ceanglaítear ar an Roinn Coimirce Sóisialaí (an Roinn) a chinntiú

- go gcaitear an caiteachas a thabhaíonn sé chun na gcríoch a chuir Dáil Éireann an t-airgead ar fáil, agus
- go gcloíonn a hidirbhearta airgeadais leis na húdaráis faoina n-airbheartaíonn siad a bheith curtha i gcrích.

Meastar go bhfuil idirbhearta airgeadais 'rialta' nuair a shásaítear an dá cheann de na coinníollacha sin.

10.2 Tá aon íocaíochtaí a sháraíonn teidlíochtaí éilitheoirí faoi théarmaí scéimeanna leasa neamhrialta, dá réir sin. Tagann na híocaíochtaí siúd aníos mar gheall ar chalaíoch amhrasta, earráid éilitheora nó earráid oifigiúil (féach larscríbhinn 10A).

10.3 Mar gheall ar an leibhéal caiteachais a thabhaíonn an Roinn gach bliain, d'fhéadfadh an Státchiste, a chistíonn Vóta 37 Coimirce Shóisialach, nó an Ciste Árachais Shóisialaigh (CÁS), a chistítear trí fháltais ranníocaíochta árachais shóisialaigh, a bheith thíos le caillteanas mór airgeadaíochta mar gheall ar theagmhas beag earráide agus/nó calaíoch amhrasta, fiú.¹

10.4 Thabhaigh an Roinn caiteachas bliantúil arbh fhiú thart ar €20 billiún é sa tréimhse 2013 go 2019, faoi thart ar 80 ceann de scéimeanna agus de chláir. Ag léiriú fhreagra na Roinne ar phaindéim Covid-19, mhéadaigh ollchaiteachas bliantúil go €31 billiún sna blianta 2020 agus 2021 agus bhí tionchair shuntasacha aige sin ar oibríochtaí na Roinne.

- **Leanúint de scéimeanna éigeandála:** Chistigh an Roinn caiteachas iomlán €8.7 billiún sa bhliain 2021 (2020: €9.1 billiún) maidir le ceithre scéim a tugadh isteach chun tacaíocht a sholáthar do dhaoine aonair ar imir na srianta, a cuireadh i bhfeidhm chun tionchair na paindéime a laghdú, drochthionchar orthu. Chuir an Roinn dhá cheann de na scéimeanna — an íocaíocht dífhostaíochta paidéime (ÍDP) agus sochar breoiteachta breisithe (SBB) — i bhfeidhm. Rinne Oifig na gCoimisinéirí Ioncaim dhá scéim eile — an scéim fóirdheontais shealadaigh pá (SFSP) agus an scéim fóirdheontais pá fostaíochta (SFPP) — a riar, ach chistigh an Roinn iad.²
- **Rialuithe áirithe scéime a chur ar fionraí:** Áirítear le straitéis comhlíonta agus frithchalaíoch na Roinne sraith chuimsitheach rialuithe agus beart atá dírithe ar chalaíoch agus earráid a chosc, a dhíspreagadh agus a bhrath. D'imir srianta oibríochtúla a forchuireadh i rith 2021 mar gheall ar Covid-19 tionchar ar chóras rialaithe na Roinne do scéimeanna reatha a chur i bhfeidhm.

10.5 Sa bhliain 2021, €29.6 billiún san iomlán a bhí i gcaiteachas scéime na Roinne (féach Fíor 10.1), a bhí thart ar an tsuim chéanna is a bhí ann sa bhliain 2020. Ina theannta sin,

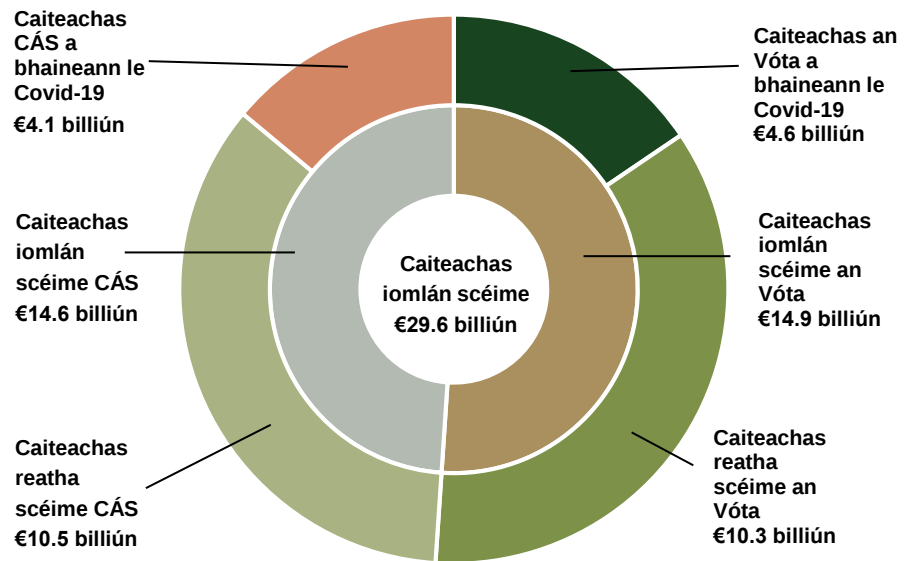
- Íocadh €789 milliún ar chostais riaracháin
- Íocadh €797 milliún leis an gCiste Náisiúnta Oiliúna³
- Íocadh €59 milliún leis an mBord um Fhaisnéis do Shaoránaigh.

1 Sa bhliain 2021, bhí 18% (€2.6 billiún) d'ioncam CÁS i bhfoirm fóirdheontais ón Státchiste a íocadh tríd an Vóta.

2 Foráladh le reachtaíocht SFSP agus SFPP go mbeadh riar an dá scéim fóirdheontais faoi chúram agus bhainistíocht na gCoimisinéirí Ioncaim agus is faoi na Coimisinéirí Ioncaim atá sé na rialuithe a chur i bhfeidhm.

3 Déantar íocaíochtaí ó CÁS leis an gCiste Náisiúnta Oiliúna, mar gheall gur suimeanna iad seo a bailíodh trí mhúirear ÁSPC an fhostóra thar ceann na Roinne Breisoideachais agus Ardoideachais, Taighde, Nuálaíochta agus Eolaíochta.

Fíor 10.1 Caiteachas scéime Vóta agus CÁS sa bhliain 2021^a

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

Nóta: a Aon dífríocht dhealraitheach atá ann, tá sí mar gheall ar an slánú.

Suirbhéanna rialaithe

- 10.6** Déantar le straitéis comhlíonta agus frithchalaoise na Roinne socrú do shuirbhéanna a dhéanamh ar íocaíochtaí scéime chun an leibhéal d'íocaíocht iomarcach atá á dhéanamh a dheimhniú. Príomhthomhas é sin ar an rath a bhí ar an Roinn calaois agus earráid a chosc, a bhrath agus a dhíspreagadh ina híocaíochtaí scéime. Cabhraíonn na suirbhéanna leis an Roinn freisin rioscaí a bhaineann le scéimeanna ar leith agus an gá atá le haon athruithe a dhéanamh ar na bearta rialaithe atá i bhfeidhm a shainiú.¹
- 10.7** Is éard a bhaineann leis na suirbhéanna athbhreithnithe a dhéanamh ar shamplaí randamacha d'éilimh atá á n-íoc lena dheimhniú an bhfuil na faighteoirí i dteideal na híocaíochtaí atá á bhfaíl acu faoi láthair a fháil agus má tá, cé acu atá nó nach bhfuil na suimeanna cearta á n-íoc leo.

Modheolaíocht an tsuirbhé rialaithe

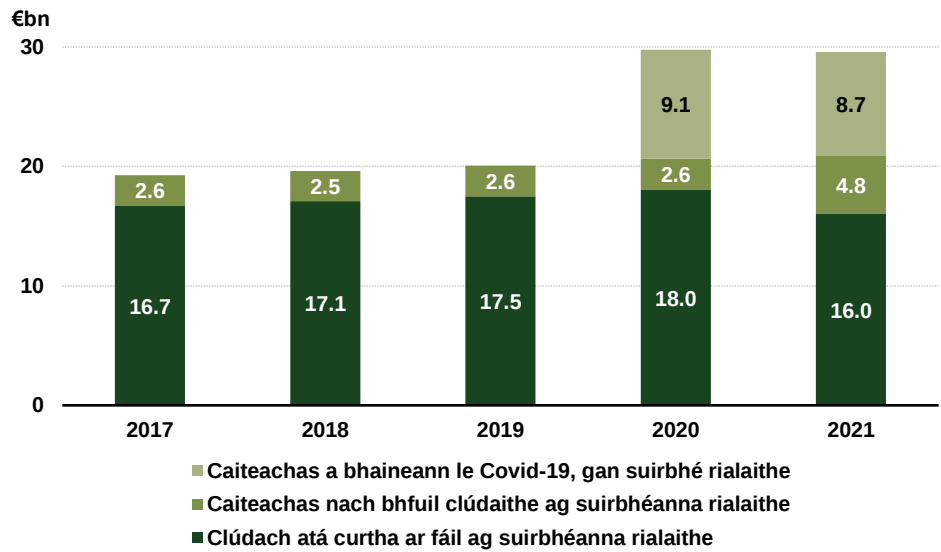
Déanann suirbhéanna rialaithe athbhreithniú ar idir 500 agus 1,000 éileamh de ghnáth, a roghnaítear go randamach do gach scéim, agus tá mar chuspóir acu meastachán a sholáthar — le muinín 95% — ar an leibhéal d'íocaíocht mhícheart ag pointe ama ar leith. Is gnách go léirítear an méid seo a leanas sna suirbhéanna

- an **ollíocaíocht iomarcach** arb é luach iomlán aon ró-íocaíochta a sainiú
- an **ghlaníocaíocht iomarcach** ar ina leith a dhéantar coigeartú i dtaobh aistrithe chuig scéimeanna eile i gcásanna inar deimhníodh gur íocadh ní ba mhó le héilitheoir (agus/nó le duine cleithiúnach) ná a dteidlíochtaí ar an scéim a athbhreithníodh ach go raibh siad i dteideal íocaíocht eile leasa shóisialaigh.

Measann an Roinn gurb é an ghlaníocaíocht iomarcach a sainiú an tomhas is cruinne ar an leibhéal d'íocaíocht iomarcach ar scéimeanna.

¹ I mí na Bealtaine 2022, d'fhoilsigh an Roinn an mhodheolaíocht mhionsonraithe le haghaidh suirbhéanna rialaithe ag www.gov.ie/en/publication/59304-detailed-methodology-for-control-surveys-in-the-department-of-social-protection.

Fíor 10.2 Clúdach caiteachais scéime arna chur ar fáil ag suirbhéanna rialaithe^a

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí. Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

Nóta: a Clúdach a chuirtear ar fáil ag suirbhéanna rialaithe a foilsíodh le deich mbliana anuas.

1 Tá an clúdach suirbhé rialaithe le haghaidh scéimeanna nach mbaineann le Covid-19 cothrom le 77% sa bhliain 2021 i gcomparáid le 87% sna blianta 2020 agus 2019.

2 Luaigh an Roinn go raibh na scéimeanna a bhaineann le Covid-19 sealadach agus, mar sin, gur bheag tairbhe a bhainfeadh le suirbhé rialaithe ar na scéimeanna maidir le leasuithe ar rialuithe scéime. Tá na scéimeanna dúnta anois, agus na faighteoirí deiridh ag aistriú go gnáthscéimeanna cuardaitheora poist i mí na Bealtaine 2022.

3 B'ionann caiteachas scéime liúntais míchumais agus €1,829 milliún sa bhliain 2021. Mheas an suirbhé rialaithe deireanach ar an scéim sin, a foilsíodh sa bhliain 2012, gur cothrom le 4.6% a bhí leibhéal na nglaníocaíochtaí iomarcacha. Thosaigh suirbhé rialaithe nua ar an scéim i mí Aibreáin 2022.

4 B'ionann caiteachas scéime sochair cuardaitheora poist agus €332 mhilliún sa bhliain 2021. Mheas an suirbhé rialaithe deireanach ar an scéim sin, a foilsíodh sa bhliain 2012, gur cothrom le 1.6% a bhí leibhéal na nglaníocaíochtaí iomarcacha. Thosaigh suirbhé rialaithe nua ar an scéim i mí Feabhra 2022.

5 Thug an Roinn faoi deara nach raibh ach 17 ndícheadú (tá 15 dóibh faoi achomharc) ann as an 1,284 athbhreithniú leighis a rinneadh sa bhliain 2022.

10.8 Bhí beagán os cionn leath (54%) de chaiteachas scéime iomlán na Roinne sa bhliain 2021 clúdaithe ag suirbhéanna rialaithe a rinneadh le deich mbliana anuas (féach Fíor 10.2). Bhí sé sin thíos ó 61% den chaiteachas iomlán scéime sa bhliain 2020, agus ó 87% sa bhliain 2019.¹ Is mar gheall ar chur i bhfeidhm scéimeanna a bhaineann le Covid-19 go príomha atá an laghdú, nach bhfuil aon suirbhéanna rialaithe déanta ina leith.² Chomh maith leis sin, d'fhéadfadh nach mbeadh torthaí na suirbhéanna rialaithe a foilsíodh sa bhliain 2012 maidir le dhá scéim ardluacha bailí a thuilleadh, agus dá bhrí sin, baineadh as an anailís iad.^{3,4}

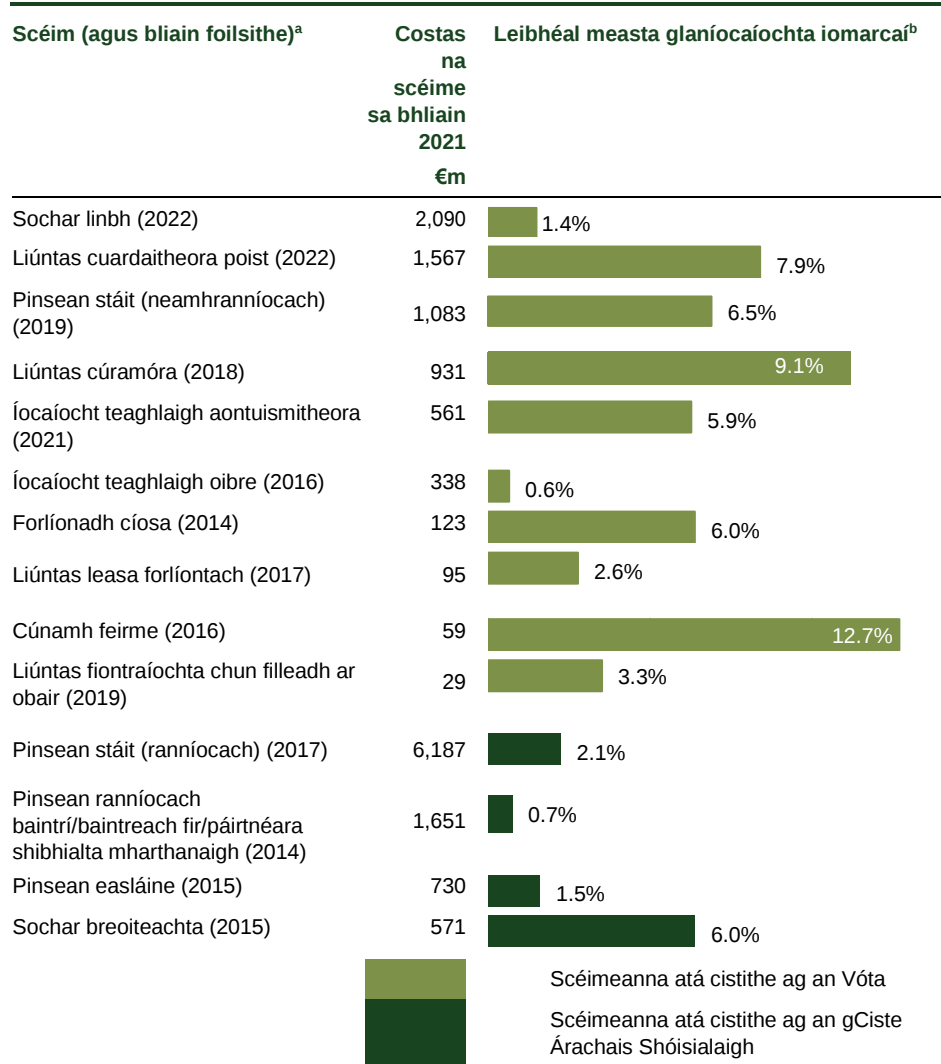
10.9 D'fhoilsigh an Roinn dhá shuirbhé rialaithe sna blianta 2021 agus 2022, agus níor fhoilsigh sí ceann ar bith sa bhliain 2020. Luaigh an Roinn nár foilsíodh aon suirbhéanna rialaithe le linn 2020 mar gheall ar shrianta sláinte agus sábháilteachta éagsúla, agus mar gheall ar ualach oibre breise na Roinne mar thoradh ar phaindéim Covid-19. Luaigh an Roinn a tiomantas do dhá shuirbhé rialaithe a fhoilsiú in aghaidh na bliana agus a chinntiú go mbeadh clúdach leordhóthanach ann sna blianta atá le teacht.

10.10 Ba cheart gach príomhthoisic riosca a bhreithniú faoi chuimsiú na suirbhéanna rialaithe amach anseo. Ní áirítear sa suirbhé atá le teacht ar an scéim liúntais míchumais athbhreithniú ar incháilitheacht leighis, áfach, atá mar phríomhchoinníoll scéime. Luaigh an Roinn, dá gcuirfí athbhreithnithe leighis san áireamh, chuirfeadh sé sin moill suas le 18 mí ar an am chun an suirbhé a chomhlánú. Chomh maith leis sin, creideann an Roinn nach mbeidh tionchar ábhartha ann ar thoradh an tsuirbhé mar gheall ar easpa athbhreithnithe leighis ón suirbhé i bhfianaise leibhéal sách ard na gcinntí maidir le hathbhreithniú leighis a chuirtear ar ceal ar achomharc — tá sí ag súil leis go mbeidh líon na gcásanna nach mbeidh cead acu ar fhorais leighis cothrom le níos lú ná 1%.⁵

Impleachtaí suirbhéanna rialaithe d'iniúchtaí

10.11 Léirítear i Fíor 10.3 an caiteachas sa bhliain 2021 ar scéimeanna Vóta agus CÁS ar tugadh faoi shuirbhéanna rialaithe ina dtaobh (uair amháin ar a laghad) ó 2013 agus an leibhéal d'íocaíocht neamhrialta a sainithníodh.

Fíor 10.3 Leibhéal measta d'íocaíochtaí neamhrialta i scéimeanna a bhí faoi réir suirbhéanna rialaithe a foilsíodh ó 2013

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí. Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste.

- Nótaí:
- a Ní chuirtear an suirbhé ar shochair teaghlaigh in 2016 san áireamh mar gheall nár bhain an suirbhé ach leis na tairbhíthe nach raibh íocaíocht leasa eile á fáil acu agus ní raibh siad sin freagrach ach as 7% díobh sin a raibh an pacáiste sochar á fháil acu. Scrúdaíodh scéimeanna ina raibh 62% eile d'fhaighteoirí sochair teaghlaigh ó 2016 ar aghaidh — measann an Roinn gurb é an ráta earráide maidir le teidlíocht don phacáiste sochar do na scéimeanna ar a ndearnadh suirbhé ná 1.3% de réir luacha.
 - b Is é an ghlaníocaíocht iomarcach luach na n-íocaíochtaí iomarcacha lúide aistrithe chuig scéimeanna eile. Glaníocaíochtaí iomarcacha iad na figiúirí atá léirithe, a sainithníodh i suirbhéanna rialaithe mar chéatadán de luach iomlán na n-íocaíochtaí tacaíochta ioncaim a cuireadh san áireamh sna cásanna suirbhé.

10.12 Tá éagsúlacht leathan ann sa leibhéal íocaíochtaí iomarcacha a aimsíodh i suirbhéanna.

- Maidir le scéimeanna atá cistithe ag an Vóta, is idir 0.6% de chaiteachas scéime (íocaíocht teaghlaigh oibre) agus 12.7% de chaiteachas scéime (cúnamh feirme) atá na rátaí measta de ghlaníocaíochtaí iomarcacha.
- Is idir 0.7% (pinsean ranníocach baintrí/baintreach fir/páirtnéara shibhialta mharthanaigh) agus 6% (sochar breoiteachta) atá na rátaí measta glaníocaíochtaí iomarcacha do scéimeanna CÁS.

Torthaí an tsuirbhé rialaithe is déanaí

Liúntas cuardaitheora poist

- 10.13** I mí Feabhra 2022, d'fhoilsigh an Roinn torthaí an tsuirbhé rialaithe maidir leis an scéim liúntais cuardaitheora poist, scéim de réir tástála acmhainne atá ann atá ar fáil dóibh siúd atá ag obair trí lá in aghaidh na seachtaine nó níos lú, a bhíonn ina gcónaí de ghnáth sa Stát, agus a bhfuil fostaíocht lánaimseartha á lorg acu i ndáiríre. Scrúdaigh an suirbhé 750 éileamh a bhí á n-íoc sna blianta 2020 agus 2021 ina dtrí bhaisc — 250 éileamh i mí Eanáir 2020, 250 éileamh i mí na Samhna 2020 agus 250 éileamh i mí Iúil 2021.
- 10.14** Is é sin an dara suirbhé 'rollach' ar an scéim liúntais cuardaitheora poist a d'fhoilsigh an Roinn — foilsíodh an suirbhé roimhe i mí Eanáir 2021. Luaigh an Roinn go ndéanfaí suirbhéanna ar bhaisceanna éileamh ar bhonn ráithiúil sna blianta atá le teacht.
- 10.15** Fuair an suirbhé rialaithe amach go raibh 18% d'éilítheoirí liúntais cuardaitheora poist a ndearnadh suirbhé orthu ag fáil níos mó ná an tsuim a raibh siad ina teideal. Measadh gur cothrom le 8% den chaiteachas ar na cásanna a sampláladh a bhí luach na ró-íocaíochtaí.¹ Laghdaigh aistrithe go scéimeanna eile an leibhéal íocaíochta iomarcaí go glanfhigiúr 7.9%. Tá comparáid idir sin agus an leibhéal glaníocaíochta iomarcaí 8.3% a fuarthas amach sa suirbhé rialaithe roimhe a foilsíodh sa bhliain 2021.
- 10.16** Fuair an suirbhé rialaithe amach chomh maith go raibh ganníocaíocht á fáil ag 5.1% d'éilítheoirí, agus na ganníocaíochtaí cothrom le 0.9% de chaiteachas scéime ar fud na n-éileamh a scrúdaíodh.
- 10.17** Luaigh an tuarascáil ar an suirbhé rialaithe tionchar phaindéim Covid-19 ar rialuithe scéime le linn na tréimhse a scrúdaíodh, agus baill foirne curtha ag bainistiú iarratais íocaíochta dífhostaíochta paindéime, anailísíocht sonraí curtha ar fionraí ó mhí an Mhárta 2020 go mí na Samhna 2021, srianta curtha le caidrimh aghaidh ar aghaidh le héilítheoirí, agus gach éileamh nua íochta trí ríomhaistriú airgid (RAA).
- 10.18** Ag 7.9%, is ard atá an leibhéal glaníocaíochta iomarcaí a bhraith an suirbhé. Rinne an Roinn achoimre ar na céimeanna a tugadh chun dul i ngleic leis na príomhrioscaí scéime a sainathnódh ag an suirbhé agus chun na rialuithe ar an liúntas cuardaitheora poist a fheabhsú (féach Fíor 10.4).

¹ Ba iad na príomhchúiseanna a bhí le híocaíochtaí iomarcacha maoin neamhfhogartha (3.9% de chaiteachas scéime), teip an éilítheora an t-eolas riachtanach a chur ar fáil (2% de chaiteachas scéime) agus teip na critéir incháilitheachta a shásamh (1.4% de chaiteachas scéime).

Fíor 10.4 Liúntas cuardaitheora poist — torthaí an tsuirbhé rialaithe agus athruithe ar rialú

Riosca scéime

- is mó seans (36% de chásanna) go bhfaighidh éilitheoirí a bhfuil maoin acu, seachas í sin a thagann ón bhfostaíocht, ró-íocaíocht i gcomparáid leo siúd nach bhfuil aon mhaoín eile acu (15%)
- tá an riosca go ndéanfar ró-íocaíocht le hoibrithe páirtaimseartha/ócáideacha (31%) dhá uair chomh hard le hoibrithe neamhócáideacha (15%)^a
- tá riosca ró-íocaíochta níos airde (29%) ag éilitheoirí atá pósta nó atá ina gcónaí lena chéile ná atá ag éilitheoirí singile (11%)
- riosca méadaithe ró-íocaíochta trí RAA (24%) i gcomparáid le híocaíochtaí oifige poist (14%)
- tá riosca ró-íocaíochta níos airde ag éilitheoirí os cionn 25 bliana d'aois (20%) ná atá ag éilitheoirí faoi bhun 25 bliana d'aois (6%)

Athruithe ar an gcóras rialaithe

- thosaigh an Roinn le meaitseáil sonraí arís le heolas duilín pá fíor-ama ó Choimisinéirí Ioncaim i mí na Samhna 2021 — forbraíodh rialacha maidir le hathruithe ar mhaoín nó fostaíocht d'éilitheoirí agus a ndaoine fásta cáilitheacha, agus athruithe ar mhaoín do chuardaitheoirí poist ócáideacha a aimsiú
- an tAonad um Imscrúdú Speisialta a úsáid chun díriú ar rioscaí níos airde, ar nós obair agus éileamh san am céanna, an scáthghéilleagar agus comhlíonadh ÁSPC
- a chinntiú go n-íocfar gach iarrthóir nua ar liúntas cuardaitheora poist ag an oifig poist, agus faoi dheireadh, go n-íocfar gach cuardaitheoir poist tríd an oifig poist^b
- tugadh ar ais an ceanglas chun freastal ar oifig poist nó ionad Intreo le deimhniú agus le síniú tar éis é sin a chur ar fionraí le linn phaindéim Covid-19^c

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

- Nótaí:
- a Ba é táta na tuarascála gurb amhlaidh, cé go raibh sé níos dóchúlú go ndéanfaí ró-íocaíocht le hoibrithe ócáideacha ná le hoibrithe neamhócáideacha, nach léirítear é sin sa tionchar caiteachais, mar bíonn an méid ró-íocaíochta, ar an meán, níos lú.
 - b I mí na Bealtaine 2022, cuireadh an ciorclán, lenar ceadaíodh gach cuardaitheoir poist a íoc trí ríomhaistriú airgid, ar ceal agus tugadh na socruithe íocaíochta roimhe ar ais, lena n-áirítear íocaíocht éileamh nua agus athéileamh ag oifig poist amháin.
 - c Luaigh an Roinn gur ceanglaíodh ar chuardaitheoirí poist síniú i mí na Bealtaine 2022. Beidh síniú spriocdhírthe de dhíth i measc éilitheoirí roghnaithe mar rialú leanúnach.

Sochar linbh

1 Ní thagann aistrithe chuig scéimeanna eile chun cinn i gcás na scéime seo. Mar sin táan ollíocaíocht iomarcach agus an ghlaníocaíocht iomarcach araon cothrom le 1.4%.

2 Is iad seo a leanas na príomhchúiseanna le híocaíocht iomarcach: teaghlach gan a bheith ina chónaí sa Stát (1.2% de chaiteachas scéime); theip ar an éilitheoir eolas a bhí de dhíth a chur ar fáil (0.1% de chaiteachas scéime); agus an leanbh gan a bheith ina gcónaí leis an éilitheoir (0.1% de chaiteachas scéime).

10.19 I mí Feabhra 2022, d'fhoilsigh an Roinn torthaí an tsuirbhé rialaithe ar an scéim sochair linbh, atá iníoctha le tuismitheoirí nó caomhnóirí

- gach leanbh faoi bhun 16 bliana d'aois
- leanbh faoi bhun 18 mbliana d'aois atá san oideachas nó oiliúint lánaimseartha, nó nach bhfuil in ann iad féin a chothú mar gheall ar mhíchumas.

10.20 Níl an sochar tástáilte ó thaobh acmhainne, ach caithfear critéir ghnáthchónaithe a shásamh.

10.21 Scrúdaigh an suirbhé 600 éileamh a bhí á n-íoc i mí na Bealtaine 2021. Fuair an suirbhé rialaithe amach go raibh leibhéal glaníocaíochta iomarcaí 1.4% de chaiteachas scéime ann.^{1,2} Tá comparáid idir sin agus leibhéal glaníocaíochta iomarcaí 0.5% a fuarthas amach sa suirbhé rialaithe roimhe a foilsíodh sa bhliain 2013. Ní raibh cás ar bith d'fho-íocaíocht aimsithe ag an suirbhé rialaithe sin.

- 10.22** Níor mhol an Roinn aon athruithe ar rialuithe scéime, ag cinneadh go bhfanadh na rialuithe reatha i bhfeidhm agus go ndéanfaí monatóireacht leanúnach orthu, mar gheall ar rioscaí íseal-leibhéil na scéime.

Ró-íocaíochtaí a aisghabháil

- 10.23** Féadfaidh an Roinn athbhreithniú a dhéanamh ar íocaíocht sochair nuair a thagann fianaise nua chun solais a théann i bhfeidhm ar incháilitheacht do theidlíocht íocaíochta scéime nó ar luach na híocaíochta. Féadfar socair a athbhreithniú chomh maith nuair a shainaithnítear earráid roimh ré nó éileamh a mheastar a bheith calaoiseach. Má tá an sochar athbhreithnithe níos ísle ná an íocaíocht a bhí á fáil ag an éilitheoir, féadfaidh an Roinn fiach ró-íocaíochta a ardú in aghaidh an éilitheora maidir le híocaíochtaí roimhe.

- 10.24** Tá an fhreagracht maidir leis an gcinneadh ró-íocaíocht a ardú ar an oifigeach breithiúnachta cáis. Foilsíonn an Roinn treoir inmheánach do gach ball foirne maidir le measúnú ar ró-íocaíochtaí, ag brath ar na cúinsí a cinneadh a bheith mar chúis leis an íocaíocht iomarcach.

- **Earráid custaiméara** — sa chás nach bhfuil fianaise ar bith ann gur chuir an custaiméir eolas mícheart ar fáil d'aon turas nó d'aon ghnó — déanfaidh an t-oifigeach breithiúnachta cinneadh ar bhonn cáis ar chás ar cé acu atá cinneadh 'dáta reatha' (i.e., leasú ar íocaíochtaí amach anseo, ach gan aisghabháil ró-íocaíochtaí roimhe) nó cinneadh 'cúlghabhálach' cuí (i.e., ró-íocaíocht a ardú).
- **Earráid ag oifigeach de chuid na Roinne** — déanfaidh an t-oifigeach breithiúnachta cinneadh ar bhonn cáis ar chás ar cé acu atá cinneadh dáta reatha nó cinneadh cúlghabhálach cuí.
- **Calaois nó ceilt fíricí** — ba cheart don oifigeach breithiúnachta cinneadh cúlghabhálach a dhéanamh i gcónaí. Tá ard-dualgas cruthúnais ag teastáil chun ró-íocaíocht a ardú i gcás ina bhfuil amhras faoi mhí-éileamh d'aon turas. Ní mór don oifigeach breithiúnachta a fháil amach go raibh fianaise a chuir an t-éilitheoir ar fáil bréagach nó míthreorach d'aon turas nó gur cuireadh fíricí i bhfolach go toiliúil.¹

- 10.25** D'aimsigh an suirbhé rialaithe ar an liúntas cuardaitheora poist 135 chás íocaíochta iomarcaí as na 750 íocaíochta a scrúdadh sa suirbhé. Roghnaigh an fhoireann scrúdaithe 25 chás íocaíochtaí iomarcacha a roghnú go randamach agus a athbhreithniú, chun an gníomh ina dhiaidh sin a fháil amach.

- In ocht gcás, ardaíodh ró-íocaíocht — rinneadh aisghabháil iomlán i dtrí chás; tá an aisghabháil fós ar siúl i gcás amháin; agus níor thosaigh an aisghabháil go fóill sna ceithre chás eile.
- I dtrí chás déag, rinne an t-oifigeach breithiúnachta cinneadh dáta reatha, agus mar sin níor ardaíodh aon ró-íocaíocht — sa chuid is mó de na cásanna sin, d'fhógair an t-éilitheoir maoin roimhe sin, ach níor cuireadh an Roinn ar an eolas nuair a méadaíodh an mhaoin sin.
- I gceithre chás, níor ardaíodh ró-íocaíocht ar bith ar roinnt cúiseanna — cuireadh an t-éileamh ar ceal mar níor thug an t-éilitheoir freagra ar an suirbhé; chuir an t-éilitheoir an t-éileamh ar ceal gan mhoill i ndiaidh teagmháil a dhéanamh leis an Roinn; tugadh ar ais an t-éileamh i ndiaidh stop a chur leis nuair a thosaigh an t-éilitheoir ag déanamh teagmháil leis an Roinn; nó earráid oifigiúil a bhí san íocaíocht iomarcach a taifeadadh.

¹ Deirtear sa reachtaíocht go dtiocfaidh an cinneadh athbhreithnithe i bhfeidhm ó dháta an chinneadh bunaidh (nuair a cuireadh cáipéisí míthreoracha ar fáil nó nuair a cuireadh fíricí i bhfolach), ach tá cead ag an oifigeach breithiúnachta ró-íocaíocht a ardú le haghaidh tréimhsí nach mbaineann an t-eolas míthreorach nó na fíricí a coinníodh siar.

10.26 Maidir leis an suirbhé rialaithe ar shochar linbh, scrúdadh an fhoireann scrúdaithe na deich gcás go léir (as 600 íocaíocht a scrúdadh an suirbhé) i gcás inar aimsíodh íocaíocht bhreise sa suirbhé.

- I dtrí chás, ardaíodh ró-íocaíocht — in dhá cheann de na cásanna sin, fuair an Roinn an ró-íocaíocht iomlán ar ais agus tá aisghabháil ar siúl sa tríú chás.
- I gcás amháin, cuireadh fianaise ábhartha ar fáil ina dhiaidh sin agus tugadh an t-éileamh ar ais.
- I sé chás, níor ardaíodh ró-íocaíocht, agus stop curtha leis an íocaíocht i gcúig cinn de na cásanna sin — luaigh an Roinn ina dhiaidh sin nach bhfuil seoladh reatha an éilitheora ar eolas sna cásanna sin agus nárbh fhéidir dáta deireanach na teidlíochta a fháil amach; dá mba rud é go ndearna an t-éilitheoir iarracht an t-éileamh a thabhairt ar ais, lorgófaí fianaise dhoiciméadach agus d'ardófaí ró-íocaíocht.¹

10.27 Cuireann an scrúdú seo in iúl nár ardaíodh ró-íocaíochtaí sa chuid is mó de na cásanna inar shainithin na suirbhéanna rialaithe íocaíocht iomarcach. Ní dhearnadh taifead ar an réasúnaíocht a bhí taobh thiar de ró-íocaíocht a ardú, nó de gan í a ardú, sna cáschomhaid a scrúdaíodh ag am an tsuirbhé rialaithe. Luaigh an Roinn go ndúirt sé le hoifigigh bhreithiúnachta i mí Aibreáin 2021 an chúis ar chinn siad cinneadh dáta reatha seachas cinneadh cúlghabhálach a eisiúint a lua go soiléir agus a thaifeadadh.

10.28 Rinne an fhoireann scrúdaithe scrúdú freisin ar shampla randamach de dheich gcás ón dá shuirbhé rialaithe nár aimsigh an Roinn íocaíocht iomarcach iontu. D'aontaigh an fhoireann le toradh na Roinne nach raibh na híocaíochtaí a scrúdaíodh neamhrialta.

Tástáil shamplach ar éilimh íocaíochta dífhostaíochta paidéime (ÍDP)

10.29 B'ionann íocaíochtaí dífhostaíochta paidéime (ÍDP) sa bhliain 2021 agus costas €4 billiún ar CÁS (2020: €5 billiún). Bhí na híocaíochtaí ar fáil do dhaoine fostaithe agus féinfhostaithe araon ar cuireadh isteach ar a dtuilleamh mar gheall ar shrianta a forchuireadh mar fhreagra ar Covid-19.

10.30 In athbhreithniú ar 219 n-éilitheoir fhostaithe ar ÍDP, fuair an t-iniúchadh amach go raibh fianaise ann nach raibh an t-éilitheoir incháilithe don íocaíocht a fuair siad ar an dáta íocaíochta a tástáladh i gcás thart ar 8% de na héilimh a scrúdaíodh sa bhliain 2021. In dhá thrian de na cásanna sin, bhí fianaise ann go raibh an t-éilitheoir fostaithe agus ÍDP á fháil acu. Sna cásanna neamh-incháilithe a bhí fágtha, ní raibh fianaise ar bith ann gur cailleadh post, ag tabhairt le fios nach raibh na héilitheoirí ag obair sula ndearna siad éileamh ar ÍDP.²

10.31 Rinneadh athbhreithniú sa bhliain 2021 ar shampla de 53 éileamh d'fhaighteoirí ÍDP a d'fhógair go raibh siad féinfhostaithe. Sna cásanna sin, fuair an t-iniúchadh amach go raibh líon suntasach cásanna ann ina raibh easpa fianaise ar comhad chun cailliúint oibre a chruthú. Ní dhearnadh aon tuairisceán féinfhostaithe le haghaidh 2020 do 23 cinn (43%) de na cásanna sin, agus maidir le ceithre chás (8%), ní raibh fianaise ar bith gur cuireadh tuairisceán isteach le haghaidh 2019.³

1 Sa séú cás, níor thug an t-éilitheoir freagra ar an suirbhé rialaithe, ach bhí teagmháil chomhuaineach eile ag an Roinn maidir le scéim eile a chuir fianaise dhóthanach ar fáil ar incháilitheacht don íocaíocht sochair linbh.

2 Maidir leis na cásanna sin, níor thaispeáin sonraí na gCoimisinéirí Ioncaim aon fhianaise maidir le fostaíocht le déanaí agus ní raibh aon stair ranniocaíochta ÁSPC ann. Ní raibh fianaise ar bith ann ach oiread maidir le féinfhostaíocht le déanaí do na cásanna nach raibh aon fhianaise ann gur cailleadh fostaíocht.

3 Is é an 31 Deireadh Fómhair sa bhliain a thagann i ndiaidh bhliain an mheasúnaithe an dáta reachtúil le haghaidh tuairisceáin chánach ioncaim a chomhdú, e.g., ceanglaíodh tuairisceáin chánach ioncaim 2020 a chomhdú faoin 31 Deireadh Fómhair 2021. Síneann socrú riaracháin an dáta comhdaithe dóibh siúd a chomhdaíonn ar líne go dáta ar leith le linn mhí na Samhna gach bliain. Don bhliain mheasúnaithe 2020, 19 Samhain 2021 a bhí sa dáta comhdaithe sínte.

- 10.32** D'fhiosraigh an t-iniúchadh sampla randamach de 25 chás fhéinfhostaithe ÍDP a scrúdaíodh d'iniúchadh 2020, ar cheart eolas breise a bheith ar fáil ina leith. Fuarthas amach go ndearna 15 éilitheoir (60%) tuairisceáin chánach ioncaim bhliantúla leis na Coimisinéirí Ioncaim maidir le tuilleamh seachas ÍDP sa bhliain 2020. Ós rud é gur thuairisceáin bhliantúla chomhiomlána iad sin, ní raibh sé soiléir cé chomh mór agus a bhí an tionchar ar ioncam mar gheall ar shrianta a bhaineann le Covid-19.
- 10.33** In 11 cheann de na 15 chás, léirigh na tuairisceáin a rinneadh gur tháinig laghdú ar thuilleamh an éilitheora sa bhliain 2020 i gcomparáid le 2019.¹ Ach,
- bhí ioncam comhchosúil ag beirt éilitheoir sna blianta 2019 agus 2020, in ainneoin ÍDP a bheith á éileamh acu gach seachtain ar feadh naoi mí sa bhliain 2020 (d'éiligh an bheirt acu ó mhí an Mhárta 2020 go lár 2021)
 - thuairiscigh éilitheoir eile ioncam 2020 a bhí níos mó ná 50% níos airde ná ioncam 2019, in ainneoin ÍDP a fháil ar feadh 8.5 mí sa bhliain 2020.
- 10.34** I ndeich gcinn de na 25 chás fhéinfhostaithe ÍDP a scrúdaíodh, níor chuir na héilitheoirí tuairisceán cánach ioncaim isteach le Coimisinéirí Ioncaim maidir le 2020. Mar thoradh air sin, níl fianaise ar bith ag an Roinn trí thuairisceáin na gCoimisinéirí Ioncaim go raibh na hÍocaíochtaí Dífhostaíochta Paidéime a rinneadh sna cásanna sin bailí. Luaigh an Roinn gur ábhar comhlíonta é gan tuairisceán cánach a chur isteach ag daoine féinfhostaithe agus tá sé le fiosrú ag na Coimisinéirí Ioncaim. Cé nár fhiosraigh an Roinn cásanna mar sin amhail mí Lúnasa 2022, luaigh sí go raibh sé mar rún aici, i gcomhar leis na Coimisinéirí Ioncaim, aon chás den sórt sin a shainaithint lena athbhreithniú ó dheireadh Ráithe 3 nó ó thús Ráithe 4 de 2022.
- 10.35** Tá na torthaí iniúchta maidir le caiteachas ÍDP 2021 seasmhach tríd is tríd leo sin ó iniúchadh 2020, agus léiríonn siad gur lean an ráta íocaíochta neamhrialta ar scéim ÍDP de bheith ábhartha sa bhliain 2021.² Ní dhearnadh aon suirbhé rialaithe chun leibhéal íocaíochtaí neamhrialta na n-éilitheoirí ÍDP a mheas ar shlí níos iontaofa.

Tionchar Covid-19 ar rialuithe scéime sa Roinn

- 10.36** Déantar an leibhéal measta d'íocaíocht neamhrialta a aimsítear i suirbhé rialaithe a thomhas nuair a bhíonn gníomhaíochtaí rialaithe na Roinne ag oibriú mar is gnách. D'imir Covid-19 tionchar ar chumas na Roinne roinnt dá gnáthrialuithe a oibriú ar a scéimeanna nuair a bhí iarratais nua á bpróiseáil agus tabhairt faoi ghníomhaíochtaí rialaithe eile d'éilimh a bhí á n-íoc. Luaigh an Roinn an méid seo a leanas maidir leis an mbliain 2020
- ba ghá an fhoireann a ath-imlonnú go forleathan chun tabhairt faoi obair eile ar tugadh tús áite di mar gheall ar an tionchar a d'imir srianta sláinte poiblí
 - d'imir srianta ar ghluaiseacht phearsanta agus ar idirghníomhú pearsanta tionchar ollmhór ar an margadh saothair agus tháinig méadú gan fasach ar an dífhostaíocht dá dheasca sin
 - rinne bainisteoirí limistéar scéime, i gcomhar leis an Rúnaí Cúnta atá freagrach, cinntí maidir le rialuithe áirithe scéime a chur ar fionraí nó a chiorrú i ndiaidh breithniú a dhéanamh ar na rioscaí ábhartha, agus iad ag cloí a mhéid ab fhéidir leis na srianta sláinte agus sábháilteachta.

¹ Ní raibh aon tuilleamh ag éilitheoir amháin sa bhliain 2019 lena chur i gcomparáid le tuilleamh 2020.

² Féach caibidil 11, *Rialuithe maidir le hÍocaíocht dífhostaíochta phaidéim Covid-19*, Tuarascáil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí 2020.

- 10.37** Lean na srianta ar rialuithe scéime ar aghaidh sa bhliain 2021, ach le linn na bliana rinneadh dul chun cinn ar rialuithe a thabhairt ar ais nó modhanna malartacha a úsáid ar roinnt scéimeanna.

- 10.38** Tugtar achoimre in larscríbhinn 10B ar na hathruithe a rinneadh ar na príomhrialuithe i leith 16 scéim mar gheall ar shrianta Covid-19 agus ar ghníomhartha na Roinne sna blianta 2020 agus 2021 chun tionchar na n-athruithe a mhaolú agus na rialuithe siúd a chur ar bun an athuair. Rinne an scrúdú athbhreithniú ar na hathruithe a rinneadh ar phríomhrialuithe agus rinneadh measúnú ann ar thionchar na n-athruithe sin ar an leibhéal measta d'íocaíocht neamhrialta de réir scéime. Fuaireamar amach go raibh sé dóchúil go mbeadh riosca go ndéanfaí íocaíochtaí ar mhó iad ná an teidlíocht níos airde ná mar is gnách mar thoradh ar an leanúint de rialuithe scéime srianta sa bhliain 2021.

Rialuithe ar an scéim sochair breoiteachta bhreisithe

- 10.39** Scéim nua a bhaineann le Covid-19 a tugadh isteach i mí an Mhárta 2020 a bhí sa scéim sochair breoiteachta bhreisithe (SBB), agus bhí sí ar fáil d'fhostaithe agus daoine féinfhostaithe nach bhféadfadh oibriú sa ghearrthearma mar gheall go raibh Covid-19 orthu nó go raibh deimhniú leighis acu a mhol dóibh féinleithlisiú nó srian a chur ar a ngluaiseachtaí. B'ionann caiteachas scéime sa bhliain 2021 agus €106 mhilliún (2020: €57 milliún).
- 10.40** Dheimhnigh iniúchadh airgeadais 2020 ar ráitis airgeadais CÁS nár seiceáladh stair ranníocaíochtaí ÁSPC le déanaí de chuid éilitheoirí sular tosaíodh ar a n-éilimh a íoc, agus d'eascair riosca go ndéanfaí íocaíocht neamhrialta as sin sa chás nár shásaigh éilitheoirí na coinníollacha incháilitheachta. Thug an Roinn faoi anailís ar roinnt éilitheoirí ardriosca a raibh SBB á fháil acu lena n-incháilitheacht a dheimhniú. Léiríonn torthaí na hanailíse sin go raibh riosca íseal ann go ndéanfaí éilimh SBB a cheadú nuair nár chomhlíon an t-éilitheoir an ceanglas incháilitheachta ranníocaíochta.

Conclúidí

- 10.41** Mar thoradh ar roinnt freagraí beartais ar na dúshláin a bhí ann mar gheall ar phaindéim Covid-19, tháinig méadú níos mó ná 50% sna blianta 2020 agus 2021 ar chaiteachas ag an Roinn Coimirce Sóisialaí, i gcomparáid le meánleibhéal an chaiteachais sna blianta roimhe. Agus caiteachas iomlán de bhreis is €31 billiún sa bhliain 2021, is féidir le leibhéil bheaga íocaíochtaí atá níos mó ná teidlíochtaí leasa a bheith ina gcúis le cailliúintí suntasacha cistí poiblí.
- 10.42** Is ábhartha atá an leibhéal d'íocaíochtaí neamhrialta a d'aimsigh an Roinn trína clár leanúnach suirbhéanna rialaithe ar leibhéal na scéime. Cé nach ndearnadh aon suirbhé maidir le scéimeanna sealadacha a bhaineann le Covid-19, léiríonn an obair a rinneadh mar chuid den iniúchadh ar ráitis airgeadais bhliantúla na Roinne le haghaidh 2020 agus 2021 go bhfuil sé dóchúil go raibh patrún suntasach íocaíochtaí ann a bhí níos mó ná a bhí ceart faoin scéim ÍDP. Bunaithe ar na torthaí sin, rinne mé tagairt i mo thuarascálacha iniúchta ar chuntas leithreasa 2021 do Vóta 37 Coimirce Shóisialach agus ar ráitis airgeadais CÁS 2021 don leibhéal ábhartha neamhrialtachta d'íocaíochtaí scéime.

Suirbhéanna rialaithe

- 10.43** Tugtar le fios san fhianaise atá ar fáil gurb ann do phatrún ábhartha íocaíochtaí a sháraíonn teidlíochtaí éilitheoirí faoi go leor scéimeanna leasa. Dearbháodh é sin bunaithe ar an leibhéal íocaíochtaí neamhrialta a aimsíodh trí na suirbhéanna rialaithe is déanaí de chuid na Roinne, ar scéimeanna liúntais cuardaitheora poist agus sochair linbh (a foilsíodh i mí Feabhra 2022).

10.44 Bhí an méid caiteachais scéime sa bhliain 2021 ar foilsíodh suirbhéanna rialaithe ina leith le deich mbliana anuas cothrom le 54% sa bhliain 2021. Bhí sé sin thíos ó 61% le haghaidh chaiteachais 2020, mar gheall ar an am atá caite ó foilsíodh suirbhéanna an uair dheireanach maidir le dhá scéim mhóra go príomha (sa bhliain 2012): liúntas míchumais agus sochar cuardaitheora poist.¹ Thosaigh an Roinn ar shuirbhéanna rialaithe a dhéanamh ar an dá scéim sa bhliain 2022.

10.45 Tá méadú ar líon na suirbhéanna rialaithe a chuirtear i gcrích de dhíth lena chinntiú go mbeidh clúdach leordhóthanach ann ar chaiteachas scéime sna blianta atá le teacht. Luaigh an Roinn go bhfuil sí tiomanta do dhá shuirbhé rialaithe a fhoilsiú in aghaidh na bliana agus a chinntiú go mbeidh clúdach leordhóthanach ann sna blianta atá le teacht.

Torthaí an tsuirbhé rialaithe is déanaí

10.46 Chuir an Roinn athruithe i bhfeidhm ar rialuithe ar an scéim liúntais cuardaitheora poist chun dul i ngleic leis na rioscaí a sainaithníodh in obair suirbhé a rinneadh sa bhliain 2021. Níor mheas an Roinn go raibh sé riachtanach rialuithe a athrú ar an scéim sochair linbh mar fhreagra ar thorthaí an tsuirbhé rialaithe ar an scéim sin, rud a cuireadh i gcrích sa bhliain 2021 chomh maith.

Ró-íocaíochtaí a aisghabháil

10.47 Fuair an scrúdú amach gur tharla sé, i gcás sampla de 35 cinn de na cásanna suirbhé inar shainaithin an Roinn íocaíocht iomarcach sna suirbhéanna rialaithe is déanaí, gur taifeadadh ró-íocaíochtaí le haghaidh níos lú ná aon trian (11 chás). Sa chuid is mó de na cásanna a bhí fágtha, chuir an t-oifigeach breithiúnachta cinneadh 'dáta reatha' i bhfeidhm (a chiallaíonn go raibh coigeartú íocaíochta ar íocaíochtaí amach anseo amháin agus nár lorgaíodh aon aisghabháil ar íocaíochtaí iomarcacha roimhe sin), nó chinn an Roinn nach raibh dóthain eolais aici chun suim na ró-íocaíochta a ríomh.

10.48 Meastar go bhfuil seans beag ann go gceanglófar ró-íocaíocht ar bith a fuarthas san am atá caite a aisíoc, fiú má aimsítear cás teidlíochta iomarcaí. D'fhéadfadh go gciallaíonn sé sin gur beag dreasacht atá ann nó nach bhfuil dreasacht ar bith ann do go leor éilitheoirí chun an Roinn a choinneáil ar an eolas maidir le heolas atá ábhartha dá n-éilimh.

Tionchar Covid-19 ar rialuithe scéime sa Roinn

10.49 Sa bhliain 2020, d'imir Covid-19 tionchar ar chumas na Roinne roinnt dá gnáthrialuithe a oibriú ar a scéimeanna nuair a bhí iarratais nua á bpróiseáil nó tabhairt faoi ghníomhaíochtaí rialaithe d'éilimh a bhí á n-íoc. Lean an tionchar ar rialuithe scéime ar aghaidh sa bhliain 2021, ach, le linn na bliana, rinneadh dul chun cinn ar rialuithe a thabhairt ar ais nó modhanna malartacha a úsáid ar roinnt scéimeanna.

10.50 Rinne an scrúdú athbhreithniú ar na hathruithe a rinneadh sa bhliain 2021 ar na príomhrialuithe ar scéimeanna reatha agus rinneadh measúnú ann ar thionchar na n-athruithe sin ar an leibhéal measta d'íocaíocht neamhrialta do na 16 scéim atá freagrach as an gcuid is mó de ghnáthchaiteachas na Roinne.

¹ Tá clúdach suirbhé rialaithe le haghaidh scéimeanna nach mbaineann le Covid-19 cothrom le 77% sa bhliain 2021 i gcomparáid le 87% sna blianta 2020 agus 2019.

- 10.51** Maidir leis na hathruithe ar ghníomhaíocht rialaithe na Roinne sa bhliain 2020 mar gheall ar shrianta Covid-19, measadh nár dhóigh gur mhéadaigh siad an leibhéal íocaíochtaí ar mhó iad ná an teidlíocht sa ghearrthéarma ná sna cúinsí a tháinig chun cinn mar gheall ar an bpaindéim. Méadaíonn an laghdú leanúnach ar na gnáthrialuithe scéime sa bhliain 2021, nuair a bhaintear srianta sa gheilleagar agus sa tsochaí, an riosca sin, áfach. Ba cheart gnáthrialuithe scéime a thabhairt ar ais chomh luath agus is féidir mar sin, agus tús áite á thabhairt dóibh siúd ina bhfuil an riosca is mó.

Iarscríbhinn 10A

Íocaíochtaí neamhrialta a chatagóiriú

1 I gcásanna áirithe, mar gheall ar earráid éilitheora agus oifigiúil, tarlaíonn sé go bhfaigheann éilitheoirí suim atá níos lú ná mar an tsuim a bhfuil siad ina teideal (ganníocaíocht).

2 Sa chás gur tugadh faoin athbhreithniú deireanach ar éileamh breis agus cúig bliana roimhe seo (nó trí bliana roimhe seo i gcás scéimeanna ar aois oibre), déantar an cás a chatagóiriú mar earráid oifigiúil.

- **Calaois amhrasta** — sa chás go bhfuil amhras ann go gcuireann éilitheoir ar íocaíochtaí leasa eolas neamhiomlán nó míchruinn ar fáil d'aon turas maidir le héileamh nó go mainníonn sé/sí d'aon turas an Roinn a chur ar an eolas faoi athruithe ábhartha a tháinig ar chúinsí (ar nós méadú ar mhaoin nó athrú ar riocht sláinte) a dhéanann difear d'éileamh atá á íoc.
- **Earráid éilitheora** — sa chás gur chuir an t-éilitheoir eolas míchruinn nó neamhiomlán ar fáil nó gur mhainnigh sé/sí athrú ábhartha ar chúinsí a thabhairt le fios, ach nach bhfuil aon intinn chalaoiseach ann i dtaobh an éilitheora.
- **Earráid oifigiúil** — sa chás go n-íoctar sochair go mícheart mar gheall ar neamhghníomhaíocht, moill nó botúin a rinne foireann na Roinne.^{1,2}

Iarscríbhinn 10B

Fíor 10B.1 Athruithe ar phríomhrialuithe scéimeanna leasa, de réir scéime

Scéim (caiteachas 2021)	Athruithe ar phríomhrialuithe ar scéimeanna
Pinsin	
Pinsean stáit ranníocach (€6.2 billiún)	Gach príomhrialú i bhfeidhm ó mhí an Mheithimh 2021. Chuir an Roinn athbhreithnithe ar incháilitheacht d'éilítitheoirí neamhchónaithe ar fionraí ó mhí an Mhárta 2020 go mí na Bealtaine 2021, a mheastar a bheith ar an gcineál éilimh is airde riosca. Faoi ghnáthchóras rialaithe na Roinne, rinneadh athbhreithniú ar chúigiú cuid d'éilimh neamhchónaithe gach bliain, agus b'ionann iad sin agus thart ar 10,000 athbhreithniú. Sa bhliain 2021, rinne an Roinn 10,700 athbhreithniú.
Pinsin stáit neamhranníocach (€1.1 billiún)	Cuireadh feabhas ar rialuithe i gcoibhneas le 2020, ach ní raibh gach príomhrialú i bhfeidhm sa bhliain 2021. Tugadh faoi bheagán os cionn leath de na hathbhreithnithe rialaithe a beartaíodh (12,000) sa bhliain 2020. Tháinig méadú air sin go thart ar 10,500 athbhreithniú sa bhliain 2021, atá níos mó ná na 7,500 athbhreithniú a bhí beartaithe. Is éard atá i gceist le gnáthrialú ar leith ná go ndéanfaí athbhreithniú deisce ar 5% de chásanna ag Cigirí Leasa Shóisialaigh. Cuireadh an rialú sin ar fionraí le linn 2021 agus cuireadh tús leis arís i mí Feabhra 2022.
Pinsean ranníocach baintrí/baintreach fir/páirtnéara shibhialta mharthanaigh (€1.7 billiún)	Cuireadh feabhas ar rialuithe i gcoibhneas le 2020, ach ní raibh gach príomhrialú i bhfeidhm sa bhliain 2021. Sa bhliain 2020, cuireadh éilítitheoirí os cionn 70 bliain d'aois as áireamh ó na hathbhreithnithe incháilitheachta leanúnaí. Áiríodh na cohóirt aoise go léir sna hathbhreithnithe sa bhliain 2021. Sa bhliain 2021, ní raibh sé thuarascáil rialaithe dhéag á rith ag an ngnáthmhiniócht. Luaigh an Roinn gurb í an tosaíocht ná gach éileamh nua a phróiseáil laistigh de shé seachtaine.
Tacaíocht ioncain do dhaoine atá in aois oibre	
Liúntas cuardaitheora poist (€1.6 billiún) agus sochar cuardaitheora poist (€0.3 billiún)	Cuireadh feabhas ar rialuithe i gcoibhneas le 2020, ach ní raibh gach príomhrialú i bhfeidhm sa bhliain 2021. Ó lár mhí an Mhárta 2020, mar gheall ar shrianta ar ghluaiseacht phearsanta, níor ceanglaíodh ar iarratasóirí a raibh éilimh nua á gcur isteach acu a bheith cláraithe le SAFE2 (próiseas fóraithe aitheantais). In éagmais chlárú SAFE2, bhí ar chustaiméirí aitheantas fótaagrafach agus fianaise cónaithe a chur ar fáil. Cuireadh tús le custaiméirí a thabhairt chuig clárú SAFE2 arís i mí Aibreáin 2021. Ag deireadh mhí na Nollag 2021, ní raibh thart ar 3,200 Liúntas Cuardaitheora Poist agus 3,200 éilítitheoir Sochair Cuardaitheora Poist cláraithe le SAFE2. Sa bhliain 2021, rinne an Roinn 65,000 athbhreithniú rialaithe, i gcomparáid le 129,000 ceann sa bhliain 2019. Chomh maith leis sin, níor cuireadh seiceálacha rialaithe cáilíochta do liúntas cuardaitheora poist i gcrích ar bhonn tráthúil le linn 2021.
Íocaíocht teaghlaigh aontuismitheora (€561 milliún)	Leanadh le tionchar a imirt ar rialuithe — ní raibh feabhas ábhartha ar bith ann ar rialuithe sa bhliain 2021. Is éard atá i gceist le rialú scéime ar leith ná go gcaithfidh gach éilítitheoir féindearbhú incháilitheachta leanúnaí a dhéanamh — sna blianta 2020 agus 2021, ní dhearnadh aon athbhreithniú den sórt sin. Rinne an Roinn os cionn 27,000 athbhreithniú rialaithe, áfach, a sheasann do níos mó ná leath na bhfaighteoirí uile, sna blianta 2020 agus 2021. Thug an Roinn a beartas ar ais chun athbhreithniú a dhéanamh ar na héilimh íocaíochta Teaghlaigh Aontuismitheora go léir go bliantúil i mí an Mhárta 2022.
Sochar máithreachais (€267 milliún)	Bhí gach príomhrialú i bhfeidhm ó mhí an Mheithimh 2021. Thug ball foirne ar ghrád níos ísle faoi sheiceálacha rialaithe cáilíochta le linn 2020 ar leibhéal laghdaithe agus níos déanaí ná mar is gnách le cruinneas próiseála éileamh nua a chinntiú. Ó go luath i mí an Mhárta 2021, rinne baill foirne ag an ngrád cuí na seiceálacha rialaithe cáilíochta agus glanadh gach riaráiste faoi dheireadh mhí Aibreáin 2021.

Fíor 10B.1 Athruithe ar phríomhrialuithe scéimeanna leasa, de réir scéime (ar lean)

Scéim (caiteachas 2021)	Athruithe ar phríomhrialuithe ar scéimeanna
Tacaíocht fostaíochta do dhaoine atá in aois oibre	
Clár fostaíochta pobail (FP) (€320 milliún)	Cuireadh rialuithe scéime leasaithe i bhfeidhm chun tionchar na paidéime a mhaolú le linn 2021. Mar gheall ar shrianta ar ghluaiseacht phearsanta ó lár mhí an Mhárta 2020 ar aghaidh, íocadh le rannpháirtithe agus maoirseoirí FP i rith tréimhsí dianghlásaíla gan ceanglas a bheith orthu freastal ar a n-áiteanna oibre. Ag tosú i mí Eanáir 2021, chuir an Roinn cianphróiseas monatóireachta i bhfeidhm, agus tús áite á tabhairt do scéimeanna nach ndearnadh monatóireacht orthu le linn 2020. Thosaigh monatóireacht ar an láithreán arís nuair a bhí sé sábháilte déanamh amhlaidh. Tá samhail cumaisc, ar an láithreán go páirteach agus sa bhaile go páirteach, i bhfeidhm anois.
Tacaí do leanaí	
Sochar linbh (€2.1 billiún)	Cuireadh feabhas ar rialuithe i gcoibhneas le 2020, ach ní raibh gach príomhrialú i bhfeidhm sa bhliain 2021. Ceanglaíodh ar gach éilítitheoir nua, ó lár mhí an Mhárta 2020, a gcáipéisíocht clárúcháin breithe a chur isteach ar líne nó sa phost. Scoir an Roinn den fhoráil shealadach sin i mí Mheán Fómhair 2021. 242,000 a bhí i líon na n-athbhreithnithe rialaithe a rinneadh sa bhliain 2019 — sa bhliain 2021, ní dhearnadh ach 170,000 ceann (bhí sé beartaithe 237,500 ceann a dhéanamh). Cuireadh ceanglas chun deimhniú a chur ar fáil a léiríonn gur fhan leanaí san oideachas i ndiaidh dóibh 16 bliana d'aois a shroicheadh ar fionraí ó mhí an Mhárta 2020 go mí Mheán Fómhair 2020 agus bhí sé ar siúl ar leibhéal laghdaithe (eisíodh beagán faoi bhun 70,000 deimhniú) go mí an Mheithimh 2021 nuair a thosaigh sé ag feidhmiú go hiomlán arís.
Liúntas éadaí agus coisbhirt chun filleadh ar scoil (€52 mhilliún)	Leanadh le tionchar a imirt ar rialuithe — ní raibh feabhas ábhartha ar bith ann ar rialuithe sa bhliain 2021. Rinneadh leibhéal íseal cigireachtaí rialaithe cáilíochta — níos lú ná 1% de na 27,000 éileamh — rinneadh cigireacht ar bheagán os cionn 2% de na héilimh sa bhliain 2020. Cuireadh síneadh leis an gceanglas go ndéanfaí measúnú maoine, ó gach trí bliana go gach cúig bliana.
Breoteacht, míchumas agus cúramóirí	
Liúntas míchumais (€1.8 billiún)	Cuireadh feabhas ar rialuithe i gcoibhneas le 2020, ach ní raibh gach príomhrialú i bhfeidhm sa bhliain 2021. Thosaigh athbhreithnithe ar mhaoín i mí Eanáir 2021 agus rinneadh iad ar 5% d'éilítitheoirí sa bhliain 2021, i gcomparáid le héilítitheoir ar bith sa bhliain 2020 agus 7% sa bhliain 2019. Rinneadh athbhreithniú ar níos lú ná 500 ceann de na 3,000 cás a roghnaigh an t-aonad anailísíochta gnó. Ní dhearnadh athbhreithnithe leighis sna blianta 2020 nó 2021 (bhí sé beartaithe 1,000 ceann a dhéanamh sa bhliain 2021) — moladh athbhreithnithe leighis i mí Eanáir 2022. Cuireadh moill ar chleachtaí meaitseála sonraí agus cuireadh an spriocdhírú ar chásanna trí thuairisciú eisceachtaí ar fionraí le linn 2021.
Liúntas cúramóra (€931 mhilliún) agus sochar cúramóra (€48 milliún)	Leanadh le tionchar a imirt ar rialuithe — ní raibh feabhas ábhartha ar bith ann ar rialuithe sa bhliain 2021. Ní dhearnadh gnáthchleachtaí meaitseála sonraí le linn 2021. Ní dhearnadh athbhreithniú leighis ar bith le linn na bliana. Sa bhliain 2019, rinneadh 892 athbhreithniú faoi threoir faisnéise — sa bhliain 2021, ní dhearnadh ach 72 athbhreithniú den sórt sin. B'ionann líon na n-athbhreithnithe ar an Liúntas Cúramóra a rinneadh sa bhliain 2021 agus 4,275 cinn, i gcomparáid le 4,100 ceann sa bhliain 2020. I dtreo dheireadh mhí an Mheithimh 2022, 5,400 ceann a bhí i líon na n-athbhreithnithe a rinneadh.

Fíor 10B.1 Athruithe ar phríomhrialuithe scéimeanna leasa, de réir scéime (ar lean)

Sochar breoiteachta (€571 mhilliún)	Cuireadh rialuithe scéime leasaithe i bhfeidhm chun tionchar na paidéime a mhaolú le linn 2021. Níor tugadh faoi aon mheasúnuithe leighis i bpearsa ó mhí an Mhárta 2020 ar aghaidh. Thosaigh measúnuithe ar an nguthán i mí an Mheithimh 2020, rud a measann an Roinn gur rialú maolaithe láidir é. Sa bhliain 2021, rinne an Roinn 1,892 mheasúnú ar an nguthán (2020: 1,357), ina bhfuarthas amach go raibh 21% d'éilimh neamh-incháilithe. Sa bhliain 2019, fuair na measúnuithe leighis i bpearsa amach go raibh 12% d'éilimh a athbhreithníodh neamh-incháilithe.
Scéimeanna eile	
Forlíonadh cíosa (€123 mhilliún)	Leanadh le tionchar a imirt ar rialuithe — ní raibh feabhas ábhartha ar bith ann ar rialuithe sa bhliain 2021. Áirítear leis na gnáthrialuithe ar an scéim seo a sheiceáil gur ghá go raibh cíós á íoc ag an éilitheoir ar feadh sé mhí sa réadmhaoín (lena chinntiú go raibh an cíós laistigh den mhaoín) agus cuairteanna baile a thabhairt — cuireadh na rialuithe sin ar fionraí ó lár mhí an Mhárta 2020 agus bhí siad ar fionraí go fóill le linn 2021. Tugadh isteach an ceanglas sé mhí arís i mí an Mhárta 2022 agus thosaigh cuairteanna baile arís i mí Feabhra 2022.
Béilí scoile (€58 milliún)	Leanadh le tionchar a imirt ar rialuithe — ní raibh feabhas ábhartha ar bith ann ar rialuithe sa bhliain 2021. Amhail deireadh 2021, ní dhearnadh aon seiceálacha rialaithe cáilíochta maidir le caiteachas 2020 nó 2021. Luaigh an Roinn gur cuireadh na seiceálacha rialaithe sin i gcrích sa bhliain 2022. Sceidealaíodh cigireachtaí ar an láithreán ar 400 scoil maidir le caiteachas 2019 sa bhliain 2020, ach níor cuireadh i gcrích iad go dtí 2021. Ní dhearnadh na 400 cigireacht ar an láithreán a bhain le caiteachas 2020, a bhí le tarlú sa bhliain 2021 – tá na hathbhreithnithe le tosú i mí Mheán Fómhair 2022.

Foinse: Anailís ó Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste